

The Project Gutenberg eBook of Elämän meri, by Arvid Järnefelt

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Elämän meri

Author: Arvid Järnefelt

Release date: September 7, 2004 [EBook #13394]

Most recently updated: December 18, 2020

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK ELÄMÄN MERI ***

Produced by Riikka Talonpoika, Tapio Riikonen and PG Distributed

Proofreaders

ELÄMÄN MERI

Kertomuksia

Kirj.

ARVID JÄRNEFELT

1911

SISÄLLYS:

Siv.

Virkku 7

Valon ja onnen lapsi 22

Viimeinen ateria 28

Sokeakuuron kertomus 39

Hän ja minä 44

Elämän meri 60

Arvid Järnefelt

on syntynyt marraskuun 16 p:nä 1861 ja täyttää siis tämän kirjan ilmestyessä 50 vuotta. Tuli

ylioppilaaksi 1880, fil. kand. 1885, lakit. kand. 1890. Opiskellut venäjää Moskovassa 1887-88. "Päivälehdessä" perustaja 1889. Asuu nykyään Lohjalla, missä harjoittaa pienviljelystä ja mehiläishoitoa. Hänen teoksistaan mainittakoon: *Isänmaa* (1893), *Heräämiseni* (1894), *Ihmiskohtaloja* (1895), *Ateisti* (1895), *Puhtauden ihanne* (1897), *Maria* (1897), *Evankeliumin alku* (1898), *Päiväkirja matkaltani Venäjällä* (1899), *Samuel Cröell* (1899), *Veljekset* (1900), *Orjan oppi* (1902), myöhemmin uudestimuodosteltu ja näytelty nimellä "Titus", *Helena* (1902), *Elämän meri* (1903), *Maaemon lapsia* (1905), *Veneh'ojalaiset* (1909). Hän on myöskin suomentanut suuren joukon Leo Tolstoin, Henry Georgen y.m. teoksia.

Virkku.

Virkku oli vanha ja harvinaisen vihainen koira. Sillä oli hullunkurinen tapa eli vika: kutsuttaissa se ensin omituisella tavalla jäykistyi, sen selkärangat nousivat, se pyörähti ympärinsä ja murisi jollekin näkymättömälle olennolle, aivan kuin olisi valmistunut tappeluun. Tätä sen tapaa nauroivat kaikki ja ärsyttivät sitä huviksensa.

Monasti oli jo ollut kysymys koiran ampumisesta, sillä se oli päälliseksi ruvennut öisin ulvomaan, eikä sitä mitenkään saatu vaikenemaan. Mutta isännän pyssy riippui niin korkealla, että olisi pitänyt noutaa tuoli siihen ylettyäkseen, ja latausvärkit olivat vinnillä—epätietoista vielä kummalla puolella. Puheen tullessa ampumisesta sanoi isäntä joka kerta: sehän oli ennen niin perin hyväluontoinen, ei usuttamallaakaan ihmisten päälle käynyt, mistä ihmeestä se nyt vanhoilla päivillään on noin ärtynyt. Virkku paha! Ja lykkäsi ampumisen taaskin tuonnemmaksi.

Sekä isäntä että koko talonväki kuitenkin tiesivät ihan hyvin miten tämä Virkun pilaantunut elämä oli alkunsa saanut. Tiesivät mitä se ulvoi. Ja tiesivät kuinka se hullu pyörähtämisen tapakin oli syntynyt.

Silloin oli ollut kesäinen sunnuntaipäivä.

Suuri vedenselkä oli tyyni, taivas täynnä liikkumattomia kirkasreunaisia hattaroita. Aurinkoa ei näkynyt, ja vedenpinta oli hienossa varjossa. Kaukaiset sinisaaret olivat nousseet pintaa ylemmäksi, ilmaan, ja etäisimmät maat kadonneet näkyvistä, että järvenselkä oli paikoittain kuin aava meri.

Virkun kotitalo oli ihan rannassa, niin että pihana oli järveen viettävä nurmikko, ja tyynen aikana vesi näkyi tuvan ikkunasta yhtenä tummana kuvastuksena korkean metsäniemen tähden, joka oli vastapäätä taloa.

Virkku—silloin se oli vielä hyvissä voimissa—tulla tupsahti rannalle, mistä lie tullutkin, ja katseli läähättäen järvelle päin.

Ei epäilemistäkään! hän ajatteli. Kirkkovene oli poissa rannasta, väki oli siis kuin olikin lähtenyt kirkolle. Että ne pääsivätkin jättämään, vaikka Virkku jo varhaisesta aamusta oli aavistanut lähtöä ja juuri sitävarten loikonut rannalla odottamassa. Kun he olivat viipyneet niin armottoman kauan, oli Virkku päättänyt vain pikimmältään pistäytyä toisessa talossa. Hänellä oli sinne oma oikotie, niin että koko retki saattoi kestää vain silmänräpäyksen. Toisessa talossa ei ollut näkynyt elävää sielua, ja merkillisintä, ettei Vahtiakaan mistään löytynyt. Vahti oli kasvatettu Virkun talossa, mutta annettu sitten sinne toiseen taloon, ja kielletty tulemasta entiseen kotiin. Sentähden käväisi Virkku puolestaan silloin tällöin Vahtia katsomassa ja antoi sen jonkun aikaa leikitellä kanssaan. Virkku oli nähnyt Vahdin kasvavan pennusta saakka ja tulevan rotevammaksi ja suuremmaksi koiraksi kuin hän itse. Mutta Vahti pysyi aina samassa alamaisuudessa ja pelkästä hienotunteisuudesta ei ruvennut koskaan edes painimaankaan hänen kanssaan; hyppeli vain niinkuin pentu ympärillä ja hipaisi kielellään toisen suuta.

Turhaan haettuaan Vahtia oli Virkku heti tullut takaisin samaa oikotietä myöten, ja sillä välin oli nyt kirkkoväki päässyt lähtemään.

Harmitti kauheasti, että sen Vahdin tähden nyt tällöinen ikävyys piti sattua!

Istuttuaan hyvän aikaa rantanurmikolla ja katseltuaan järvelle Virkku vihdoin laskeutui makuulle yhteen mykkyrään, huokasi pitkään ja ummisti silmänsä.

Kaukana siitä, että Virkun mieli olisi ollut tästä jättämisestä kovin masennuksissa. Ei tällöistä ensi kerran tapahtunut. Olisihan tosin ollut hauska kekottaa venheessä, juosta kirkonkylän kujia myöten miesten seurassa; mutta hauskaahan oli edessäkin, kirkkoväen kotiintulo ja niiden vastaanotto rannassa, sitten koko tuo viehättävä loppuosa päivää, jolloin kaikki olivat kotona, ja hän, Virkku, keskellä kaikkia. Illan tullessa oli parasta. Silloin mikä istui kuistin rappusilla, mikä aitan kynnyksellä, mikä keinulaudalla, mikä missäkin ja Virkku sai kävellä toisen luota toisen luo ja kukin silitti omalla

lämpimyydellään.

»Virkku seh, tule tänne! Jaa Virkku jaa, Virkkuko se on, jaa, jaa!»

Mutta toinen huusi sieltä aitan luota: »seh, Virkku, se-seh, tule tänne!»

Ja kun Virkku kaulaansa venyttäen ja häntäänsä heilutellen alkoi astua uuden kutsujan luo, niin saattoi jo joku kolmas huutaa kiikkulaudalta:

»Tänne Virkku! Tännehän se Virkku tuleeekin! Virkku seh, seh Virkku. Jaa, jaa!»

Tämmöisinä hetkinä uhkui elämänilo yli Virkun sydämen reunojen.

Sentähden, maatessa siinä rantanurmikolla silmät ummessa, tietäen että tuo hetki oli juuri kynnyksellä, kuinka suuri erehdys olisi ollut sanoa: Virkku nukkuu! Ei: Virkku valvoi, valvoi ja nautti elämästä, nautti joka henkäyksellä, nautti niin että kostea, kylmä nenä nytkähteli, nautti silmät ummessa, ajan kulkiessa hiljaa sihisten hänen ohitsensa.

Tunnittain hän näin makasi, silloin tällöin vain nosti päänsä, naksutellakseen hampaitaan turkissansa ja silitelläkseen sitä kielellään missä tarvittiin; sitten taas huokasi, nielaisi nautinnosta, ja painoi silmänsä umpeen.

Vasta kun päivä jo alkoi kallistua iltapuoleen, avasi Virkku yhtäkkiä silmänsä.

Kaukaa—kaukaa ulapalta, kotiniemen takaa kuului hänen korviinsa airojen loiske.

Virkku kavahti ylös; hänessä alkoi elää joka jänne, silmät suurenivat, korvat nousivat pystyä pystyypään, ja köykäisempänä kuin lentoon lähtevä lintu se istui selin taloon, katse järvelle päin, koko olennollaan seuraten kuulumattomia ääniä. Ainoastaan etujalkojaan sen piti kärsimättömyydestä joskus liikutella.

Samasta kärsimättömyyden syystä sen piti vihdoin jo vinkaistakin. Luultavasti äänet sen korvissa yhä selvenivät—tarkkakuuloisinkaan ei olisi vielä mitään kuullut—ja hänestä näytti joka hetki että nyt-nyt ne tulevat. Mutta Virkun kärsimättömyydellä oli pitkä tilaisuus kasvaa. Sillä puolen tunnin aika meni ennenkuin airojen loiske oli niin selvä, että todella sopi ruveta arvoittelemaan, millä hetkellä vene tulee niemen takaa.

Se sujahti sieltä esille vanhassa vauhdissa; koko sarja valkohihaisia soutajia veteli yhtäkaaa, niin että aivot rytkyi, ja kaartuen ympäri niemen kärjen vene kääntyi suoraan kohti kotorantaa.

Virkun rajaton ilo puhkesi siihen, että se lähti kuin nuoli pitkin rantaa kiitämään ja ajoi lentoon varislauman.

Tarkasti se punnitsi matkansa ja tiesi kyllä ennättävänsä takaisin ennenkuin vene pääsee rantaan. Hän ennättikin täsmälleen. Aivot nostettiin ja vene läheni omalla vauhdilla telojansa.

Mutta mitä hän silloin näki?

Ihan kokassa, ylimpänä kaikkea muuta kekottaa toisen talon Vahti, nuorine, tylsänokkaisine naamoineen, ruskeankellertävine suupielineen. Ja sen häntä käy kuin viuhka tuulessa. Tietysti se nyt kuvittelee että toinen oli sitä huvittaakseen kiitänyt pitkin rantaa!

Virkku kangistui ja tuli ainakin tuuman korkeammaksi selästä. Jäykistynein jaloin se astui muutaman lyhyen askeleen rannemmaksi ja katsomatta veneeseen käänteli päätään hitaasti vasemmalle ja oikealle. Sen sisimmästä sydäimestä tunki esille huonosti salattu murina.

Pshiuu—pani vene, kun sen kokka samassa jo kävi rannan pohjaan. Miehet ja vaimot nousivat kaikki yhtäkaaa tuhdoiltansa ja hyppelivät kolisten, jutellen ja naureskellen maalle.

Vahti tietysti ensimmäisenä.

Huomattuaan Virkun mielentilan se kuitenkin heti ymmärsi mitä oli tehtävä—jonka se muuten teki aina ja aikoi aina vastaisuudessakin tehdä tämmöisissä tapauksissa: vaikka se oli suurempi ja rotevampi ja jo täysikäisyyden kynnyksellä, heittäysi se Virkun edessä pennuksi, painautui etusillensa maata vasten, katseli Virkkua, altapäin, nuolaisi sen suupieliä, pyörähti selälleen, kieppui, kieppui, luikerteli, kiemurteli ja työnteli Virkkua takajaloillaan, ja vikkelästi kävi jalkojen välissä häntä.

Kuinka monasti olikaan Virkku unohtanut Vahdin tyhmyydet nähdessään nämät hänen lapsekkaat ja

vilpittömät katumisensa. Eikä voinut muuta kuin unohtaa; sillä joka kerta muistui elävästi hänen mieleensä muinaiset Vahdin pentu-ajat, jolloin he leikkivät viheriällä nurmikolla päivän laskiessa, karjan kulkiessa rannalle juomaan ja miesten asetellessa viikatteitaan tikapuille.

Ja niinpä nytkin Virkku oli valmis peittämään ja ehkä unohtamaankin harminsa. Sen selkä laskeutui ja jalat tulivat notkeammiksi.

Miehet kulkivat heidän ohitsensa.

»Katos noita», sanoi silloin toisen talon Kustu, otti kiinni Vahdista ja usutellen Virkun päälle pani: »vau, vau!»

Silloin Alpertti puolestaan otti kiinni Virkusta ja usutellen Vahdin päälle pani samalla tavalla: vau, vau! »Kyllä tämä meidän Virkku Vahdin nutistaa, vaikka pienempikin on. Us-kiin, us-kiin!»

Mutta koirat eivät olleet ymmärtävinään mitä tarkoitettiin, katsoivat vain kumpikin tahallaan eri suunnille.

Vanhemmat miehet, jotka olivat kulkeneet jo ylemmäksi, pysähtyivät nyt hekin, ja joku heistä sanoi:

»Ei ne noin käy päälle! Heittäkää ne vastakkain!»

Pojat tekivät niin, mutta koirat putosivat vierekkäin seisoaalleen maahan ja tulivat häntää heilutellen kumpikin heittäjänsä luo.

Nyt tuli se vanhempi mies takaisin.

»Pitele sinä Virkkua», sanoi hän, »ota syliisi!» Ja itse hän nosti Vahdin yhtä korkealle. Matkien ja ärsyttäen hän nyt rupesi töytäämään Vahtia äkisti Virkkua vastaan ja kolautti usean kerran niiden kuonot yhteen.

Kunnes Virkun toinen suupieli värähti ylös ja hampaat paljastuivat. Samassa paljastuivat myöskin Vahdin hampaat koko riviltä, ja nyt alkoi murina, joka parissa sekunnissa yltyi hirvittäväksi ärisemiseksi. Molemmat olivat valmiit tuossa tuokiassa hyökkäämään toistensa kimppuun ja repimään toisensa palasiksi.

»Nyt kun luen kolmeen, niin heitetään. Yks, kaks, kolme!»

Muuta ei tarvittukaan.

Koirat takertuivat toisiinsa äriseväksi, kiehuvaksi, pölyäväksi keräksi. Eikä kukaan voinut vähään aikaan mitään niistä erottaa. Mutta yhtäkkiä ne pysähtyivät.

Virkku oli joutunut alle. Ja ne olivat siinä asennossaan ihan kuin kivettyneet, liikahtamatta paikoiltaan.

Nyt olisi Vahti tahtonut kohta lopettaa tappelun ja nostaa jalkansa Virkun päältä. Mutta tuskin oli hän liikahtanut, kun jo Virkku sai tilaisuuden hyökätä ylös ja käydä kiinni päältä päin.

Ei kestänyt kuitenkaan kauan ennenkuin Vahti taas pani hänet allensa, ja taas he liikahtamatta asemiltaan, paljastunein hampain, ärisivät. Kun Virkku vaikenä, nosti Vahti koetteeksi jälleen toista etujalkaansa. Mutta huomattuaan, että Virkulla oli nytkin sama hyökkäämisen aikomus, kävi se kiukkuisesti Virkun kaulanahkaan ja puisteli päätään hurjasti sinne tänne. Ja tuli pois Virkun päältä, ja rupesi lähtemään. Virkku, vaikka jo väsyksissä, iski nyt kolmannen kerran Vahdin kimppuun ja semmoisella hurjistuneella vimalla, että Vahti typertyi ja sai haavoja useaan paikkaan. Mutta pianhan se jälleen kukisti allensa vanhan Virkun, ja tällä kertaa se sitä repi paljon julmemmin kuin olisi tarvitskaan ollut, niin että Virkku jäi vihdoinkin makaamaan liikkumattomaksi nurmikolle, Vahdin kävellessä läähättäen ylös taloon.

Miehet katselivat Virkkua säälien, nostelivat mikä jalasta, mikä päästä ja tutkivat sen haavoja. Mutta he eivät voineet saada oikein selville, missä kovin kipu oli.

Miehet, katseltuaan kaikki paikat, sanoivat: »kyllä se siitä vielä toipuu!» ja läksivät ylös.

Sillä nuo verihaavat jaloissa ja huulissa, ja missä niitä lie ollutkin, olivat vähäpätöiset ja kyllä mahdolliset terveiksi nuolla; mutta suurin haava ei ollutkaan näkyväinen, se oli sisällä rinnassa, ja se oli parantumaton.

Kohta sen jälkeen nousi Virkku, kankeana aivan kuin seiväs olisi ollut sen ruumiissa, ja kulki pää painuksissa, sivuilleen katsahtamatta kuistin alle. Siellä pimeässä se laskeutui hiljaa maahan, silmät

auki, eikä näyttäytynyt koko päivänä.

Pihalla oli kaikki niinkuin ennenkin. Miehet istuivat taas mikä rappusilla, mikä aitan kynnyksellä, mikä viruen nurmikolla; karja ajettiin rannalle juomaan ja illan pilvihattarat hiljaa lainehtivat veden tyynessä kuvastuksessa.

Vahti makasi keskellä pihaa, pää etukäpälien päällä, silmät ummessa, aivan kuin olisi ollut kotonaan.

Virkku näki kaikki kuistin alta.

Tästä päivästä pitäen oli nyt hänen elämänsä kääntynyt onnettomaksi ja kaikki entinen rauha kulkenut hänen ohitsensa.

Ei tosin kukaan miehistä ollut muuttanut käytöstään. Samalla tavalla olisivat puhutelleet ja taputelleet. Mutta Virkun sisässä oli se, joka kaikki muutti. Kun joku huusi: Virkku seh, niin ilon ja uteliaisuuden asemesta, että minne nyt taas lähdetään, oli ensimmäinen ajatus: Vahti!—Kun taputettiin, niin rauhaisen mielihyvän sijaan hiipi niskassa epäily: ehkä sinä näet jossain Vahdin ja tahdot sitäkin taputtaa! Se epäily pani karvat pystyyn, ja kalvava inho tukehutti mielihyvän. Kaikkeen, mikä ennen tuotti nautintoa, sekaantui tuo myrky-ajatus: sama ihminen, joka kutsuu sinua, olisi voinut kutsua myöskin Vahtia! Ja sentähden kaikki ihmiset, kaikki mikä muka tarkoitti lämmittää hänen sydäntään, oli hänelle kylmää ja vierasta. Sillä olla hänen ystävänsä ja todellakin lämmittää häntä olisi voinut ainoastaan se, joka olisi vihannut Vahtia, vihannut noita ruskeankellertäviä suupieliä, tuota pystykarvaista kaulaa, tylsää kuonoa ja merkityksettömiä silmiä,—joka olisi ymmärtänyt, kuinka läpi-inhottavaa tuo kaikki oli, ja vihannut niin, ettei minäkään hetkenä olisi voinut unohtaa vihaansa. Semmoinen ihminen vain olisi ollut Virkun todellinen ystävä ja jo pelkällä olemisellaan lämmittänyt hänen sydäntään.

Mutta semmoista ei ollut.

Ajan kuluessa ei Virkun mielentila parantunut, vaan päinvastoin pahenemistaan paheni. Ensiksi hän kadotti kaiken unirauhansa. Juuri kun hän heittäysi kyljelleen ja oikaisi jalkansa, hiipi esille ajatus: jospa sentään onnistuisi päästä kiinni sen turpaan ja nykäistä äkisti, että poskinahka heltiäisi. Ja kun ajatus näin oli kerran alkuun päässyt, jatkui se ihan mielettömyyksiin asti: hän veti ja veti sitä nahkaa, siksi että se heltisi kaulasta, sitten ruumiista ja vihdoin viimeiseen hännän nippuun asti. Vahti oli jäävinään veriseksi ja alastomaksi. Toisen kerran hän oli syöpyvinään suoraan Vahdin sisään, repivinään kaikki, kaikki tyyni palasiksi. Kunnes aina heräsi hirveään mielenkuuhuun ja täytyi muuttaa asentoa. Mutta pian oli joku samanlainen ajatus jälleen säikeytynyt—ja kun siitä oli hereille vavahdettu, kolmas, ja neljäs—siihen asti kuin aamu jo sarasteli kuistin pimeään alukseen—ja päivän hälinä alkoi.

Vihdoin tämä mielentila muuttui taudiksi. Ulkopuolisesti se näyttäytyi niin, että Virkku alituisesti hytkähteli, ja sitten lisäksi se näkyi tuosta naurettavasta tavasta pyörähtää ja äristä, kun sitä huudettiin.

Mutta eräänä yönä, kun se oli kauan kuutamossa hiljaa ulvonut, se aamun vaietessa laskeutui pitkäkseen ja kerrankin nukahti. Silloin näkyi tällöinen uni:

Oli löytynyt ihminen, joka ymmärsi Virkkua. Tämä ihminen oli ottavinaan Virkun syliinsä ja puristavinaan sitä hellästi rintaansa vasten. Sitten vei Virkun sylissään Vahdin luo, silitteli sitä Vahdin nähden, laski maahan ja yhä silitteli. Hän tahtoi tällä osottaa, että oikeus hänen mielestään oli Virkun puolella. Vahti tulikin lähemmäksi, painautui maahan ja heilutti häntäänsä, leikkien pentua niinkuin ennen muinoin. Ihminen silitti myöskin Vahtia, eikä Virkku enää tuntenut vihaa. Sillä Vahti oli nähtävästi muuttunut entiselleen ihmisen edessä ja myönsi kaikki tyyni. Ja kun nyt Virkku ei sille murissut, niin se tuli vieläkin lähemmäksi, meni selälleen, kiemurteli ja luikerteli vanhaan tapaansa. Silloin Virkku nuolaisi sitä kuonoon sovinnon merkiksi. Vahti ilostui, rupesi leikkimään, ja he juoksivat molemmat muka jotakin kummaa yhdessä haukkumaan. Kaikki oli unohdettu. Kiitos ja kunnia sille ihmiselle, joka ymmärsi heidän sielunsa ja auttoi! Se oli Virkun onnellisin päivä.

Tämä oli tosin vain unta, mutta ei Virkku enää tämän maan päällä todellisuuteenkaan herännyt, vaan meni tästä elämästä siinä luulossa, että oli Vahdin kanssa todella sovinnon tehnyt.

Se uni päättyi omituisesti: yhtäkkiä kuului niinkuin jokin ääretön pamaus. Jotakin rupesi korvissa ja silmissä vuotamaan, ja vaikka olisi tehnyt mieli avata silmänsä nähdäkseen mitä oli tapahtunut, täytyi hervottomana ruveta vain levähtämään ja vaipua tiedottomuuteen.

Mutta itse asiassa ei ollut tapahtunut muuta kuin että isäntä, jota nuo yölliset ulvomiset vihdoin kyllästyttivät, oli tullut pyssyineen aamuhämärissä ja ampunut nukkuvan Virkun kuoliaaksi.

Valon ja onnen lapsi.

Jo ulvahtelivat kesäpoutain jälkeen syksyn ensimmäiset tuulispäät. Metsä ryskyi. Pitkät korven kuuset viuhtoivat oksiansa hurjan sekaisesti, ja mäntyjenkin sakeat latvat taipuivat myrskyn myötä. Mikä oli kuivaa ja lahonnutta, se taittui, se räsähtäen sortui maahan. Ja suuri oli salolla pauhu. Mutta yötä vasten yhä uudet ja yhä pimeämmät pilvet nousivat taivaan rannalle.

Pienet metsähiiret, jotka asuivat karahkaisen vanhan petäjän ympärillä, olivat pesiinsä visusti piiloutuneet. Sen petäjän alla oli sammaltunut kiviraunio—mainio pesimispaikka hiirille—ja vielä alempana, petäjän maanalaisessa juuriverkossa oli heillä tuhansia käytäviä juurihaarojen lomitse, vieritse, alitse, ylitse. Ei sinne tuntunut salon myrskyissä ryske kuin epämääräisenä maaperän tutinana. Syvemmällä ei sitäkään. Sama vikinä siellä aina kävi, niinkuin ei mitään myrskyä olisi ollutkaan. Ja vinkaisten ne ajelivat toisiansa, kun vieraan pesän hiiri tietysti pyrki toisen käytäville. Tällöisessä hienossa tappelussa vieraita vastaan ja omien sitä hellemmässä rakastelemisessä meni pesähiirien aika hupaisesti.

Pahennusta tuottivat sellaiset uroshiiret, jotka olivat vielä liian nuoria perhe-elämää ajatellakseen ja taas jo liian vanhoja pesässä imetettäviksi. Ne juoksentelivat huvikseen vieraila alueilla, söivät vieraita ruokavarastoja ja aikaansaiivat alituisia tappelun temmellyksiä. Pahin semmoisista oli eräs, jonka nimeksi olisi sopinut »Rohkea». Mistä vain vikinätä kuului, saattoi olla varma, että tämä Rohkea oli mukana. Se oli kasvanut enemmän kuin muut, se voitti kaikki ja tunnettiin siitä, että oli tappelussa useampia vastaan menettänyt toisen korvansa. Hiirten valtakunnassa oli Rohkeasta sentään paljon hyötyäkin, sillä se lähetettiin aina ensimmäisenä vakoilemaan ja ensimmäisenä se kaikki yhteiset vaarat ilmoitti.

Yhdistävänä siteenä eri perheiden välillä oli myös eräs toinen hiiri, vanha, kuolemata tekevä, hampaaton puolirottota. Sillä sen kertoessa nuoruutensa muistelmia kaikki hiiret sulivat yhdeksi ainoaksi kuuntelevaksi korvaksi. Se oli nimittäin aikoinaan nähnyt ihmismaailman.

Arvaahan sen mitä ihmiselämä on hiiren kuulla! Ihmiselämä ja ihmismaailma, se oli jotakin suurta, mahtavaa, käsittämätöntä. Ihminen on hiirelle korkeampi kuin korkein mitä se voi kuvailla, siis, hiiren nähden, jumala;—ja ihmismaailma, jossa kultakupuiset kirkot loistelevat, jossa yö valaistaan päiväksi, jossa miljoonat järkiolennot, ketään pelkäämättä eläen selvässä päivän valossa, kuuluvat yhteen ja samaan pesään—se oli korkeampaa onnea kuin minkä hiiri voi korkeimmaksi kuvitella, siis hiiren nähden itse taivas. Heidän sydämensä värähtelivät kuullessa semmoista, mikä uutuudellaan häikäisi rohkeimmankin mielikuvituksen. Semmoisina hetkinä kaikki tappelun vikinä vaikenen, ja takakäpälillään istuen hiiret kuuntelivat kertomusta, sekaisin viholliset ja ystävät, vieraat ja sukulaiset, nuoret ja vanhat, ja merkillisimmissä paikoissa heidän päänsä kääntyivät ja he katsahtivat, yhteistä ihmettelyä ilmaisten, toistensa silmiin.

Näin meni tämäkin myrsky-yö.

Aika kului niin nopeasti, etteivät he huomanneetkaan ennenkuin ryske oli jo salolla lakannut ja ulkona kaikki hiljentynyt.

Silloin tulee täyttä karkua yksi hiiristä, joka oli ehtinyt pistäytyä pinnalla,—lentää mielipuolena säikähdyksestä alimpiin lokeroihin. Ei siltä saa sanaakaan, sydän lyö niin hurjasti, ettei hiiri pysy edes jaloillaan, vaan lyyhistyy suu auki retkalleen nurkkaan.

»Rohkea» lähetetään ulos ottamaan selvää. Mutta Rohkeakin, korvapuoli, palaa heti takaisin eikä voi salata, että hänenkin vaalahtava rintansa pamppailee. Rohkea ei voi mitään selittää, ei ole koskaan mitään sentapaista nähnyt, ei ymmärrä mitään.

Pelko valtaa seurakunnan. Hiiret alkavat levottomasti liikkua, ja yleinen vaatimus on, että vanhan rottahiiren pitää itsensä mennä tutkimaan mikä vaara uhkaa ulkoa.

Mutta voiko kuvailla heidän hämmästyttävää, kun se vanha rottahiiri palaa takaisin ilmoittaen, että siellä on—ihminen!

Ihminen!—Ja kauhun valtaamina, salaman nopeudella ovat kaikki hajonneet lokeroihin ja istuvat pesissään, hievahtamatta, tuskin uskaltuen hengähtää.

Hiirten valtakunnassa on kuolon hiljaisuus.

Ulkona puolikuu tulee pilven takaa ja heittää laimean valonsa hiljentyneen salon ylitse. Valaistuu himmeästi myös vanhan petäjän seutu.

Siinä on todellakin ihminen.

Ei se ainakaan paljon liiku. Niinkuin seisoi raunion ylimmällä kivellä, pää kallellaan, mietteissäänsä, hiljaa huojutellen itseänsä.

Aika kuluu.

Hiirten uteliaisuus kasvaa vihdoinkin kauhun ylitse. Ja niin jo saapuvat toinen toisensa perästä lokeron suulle. Vaalahtava rinta paistaa kuuta vasten. Nostelevat hienoisia etukäpäliään, nuuskivat ilmaa, tirkistelevät hetkisen mustilla silmillään ulos, ja kun pahin uteliaisuus on tyydytetty, antavat jälleen vallan kauhullensa, kääntyvät nopeasti takaisin. Mutta tuskin on yhden häntä pyörähtänyt pimeään, kun jo toinen suipponokka sukeltaa pimeästä esille. Ja missä vaan lokeroita, siellä hiiriäkin ihmistä tirkistelemässä, että mimmainen se nyt on se valon ja onnen lapsi.

Jo muutamat uskaltavat lähestyä. Yksi ja toinen jättää pimeän lokeron suun, ja silloin tällöin istahdellen, sinne tänne kierrellen sipsuttaa lähemmäksi, nousee takakäpäliilleen, kurottautuu koko pituudelleen, yrittäen nuuskia ihmisen jalanpäitä. Ei sinne ylety.

Mutta katsokaa mitä Rohkea tekee!

Alkaa kiivetä petäjän jäkäläistä runkoa myöten ylös. Siitä kääntyy ensimmäistä oksaa myöten, ja tulee juuri kohdalle, ihmisen yläpuolelle.

Aikooko se sieltä hypätä alas ihmisen päälle? Ei, ei sen tarvinnut hypätä. Varovasti ja taitavasti se laskeutuu jotakin myöten alas. Se on nuora. Ja nyt on Rohkea jo ihmisen päälle.

Kohta on petäjän runko täynnä ylöskiipeäviä hiiriä. Kaikki tulevat samaa tietä, vaeltavat pitkin oksaa, laskeutuvat nuoraa myöten, päälle, siitä olkapäille, siitä käsivarsille, käyvät sormet, jalat, tai nousevat takaisin olkapäille, korville, kasvoille. Sillä jokainen tahtoo tarkkaan, tarkkaan ja ihan läheltä nähdä mimmainen ihminen on, se valon ja onnen lapsi, josta heillä oli ennen niin hämärä aavistus.

Viimeinen ateria.

Tullut oli se päivä, jota varten kaikki muut vuoden päivät olivat, jota varten koko maa oli elänyt, jota varten valkoisimmat viljalajit olivat säästetyt ja mehevimmät rypäleet erotetut, jota varten tuhannet vetojuhdat olivat pääkaupunkiin kasanneet maan parhaat vuositulot, jota varten maan vasikat olivat juotetut ja lampaat lihotetut, johon sen suuren kaupungin kaikki teurastajat olivat valmistuneet, jota varten sen katukauppiat olivat valikoidut varastonsa koonneet, sen naiset hyvänhajuisimmat hiusvoiteensa ja kalleimmat pukunsa säästäneet, jota varten syömärit olivat paastoa pitäneet, pojat olleet humaltumatta ja tanssijattaret kieltämyksessä eläneet.

Nyt on se vuoden odotettu hetki tullut, ja kaikki on päässyt irrallensa. Ruhtinaat juhlivat, piispat pitävät pitoja, papit suitsuttavat ja uhraavat, lukkarit veisaavat, syömärit syövät, juomarit juovat, tanssijat tanssivat, symbaalit ja huilut soivat.

Kuule mikä ihmeellinen pauhu, mikä loppumaton, syvältä hiipaiseva, yllyttävä pauhu!

Ei ole niinkuin vedenputous—on niinkuin lähestyisi kaukaa tuhat putousta yhteen viskautuneina. Mutta ei se pauhu tiedä vedestä. Se on kivisen kaupungin pauhu kuivalla maalla, jonka päivän pouta on kuumentanut eikä viileä yö vielä jäähdyttänyt. On niinkuin koko ihmiskunta olisi päiväisen elämänsä hikiset mietteet heittänyt ja humalan houreessa viimeistä hetkeänsä viettäisi.

Kuule mikä hukuttava juhlahumu!

Kuule ainoastaan, vaan älä näe!

En ole syyttänyt sinun mielikuvitustasi, että sinä vielä silmilläsi näkisit mitä korvasi ovat sinussa herättäneet. Silmäsi minä tahdon nostaa sotaan sen pauhaavan hekuman kanssa, joka vavahuttaa sinun sieluasi.

Soikoon juhlahumu sinun korvissasi ja tanssikoot sinun aivoissasi keijukaiset paljaine jalkoinensa. Minä vien sinut keskelle sitä suurta pääkaupunkia, joka päihtyneenä pääsiäistäänsä viettää, jota varten koko maa on elänyt, jossa ei ainoastaan ilma, vaan kaikki muurit ja kivijalat vapajavat juhlan järjestyksessä, ja semmoisen kivisen seinän lokeroon minä muuraan sinun pääsi. Terota korvasi ja kuule. Muuri tutisee tanssin tahtiin. Mutta silmäsi minä käännän pimeään kellarihuoneeseen, missä tuikkii puiselta pöydältä yksinäisen yölampun himmeä valo, vaivoin ylettyen ruskean harmaihin kiviseiniin, vaivoin myös matalaan, tihkuvaan holvikattoon. Valo tuikkii, mutta huone on tyhjä.

Mikä hiljaisuus keskellä pauhua!

Näetkö sinä mitään?

Odot. Sinä totut kohta pimeään. Silmäsi mustuainen kohta suurenee. Se herkistyy ja vavahtelee niinkuin hirven, joka putosi rotkoon ja vapisee tietämättä missä on. Nyt sinä jo erotat kattoholvien taitteet, erotat myös matalan oven pimeästä. Näet, että ovi hiljaa aukenee, näet, että kaksi miestä astuu sisälle, hiipien, arasti ympärilleen urkkien, ikäänkuin kaksi pakolaista, jotka kätkeytyvät vainoojalta.

Katso, jonkun aikaa liikkumattomina seistuaan he huomaavat olevansa yksin, he rauhoittuvat, he päästävät kantamuksensa käsistään, ja toinen heistä, mustapäinen nuorukainen, antaa kohta väsymyksellensä vallan. Huoahtaen hän istuu penkille ja kyynäspäät polvia vasten nojautuneina jättää päänsä käsien varaan.

Mutta toinen, vanhempi, harmaapartainen, rupeaa pöydän ympärillä puuhaamaan illallista. Hän kaivaa säkistään jotain kaloja ja asettelee ne esille, etenee sitten huoneen pimeihin nurkkiin, nuuskii sen kaikki lokerot, löytää milloin jonkun vadin, milloin lusikoita, milloin juomaleilin, ja kantaa kaikki järjestänsä pöydälle. Hänen poskipäänsä ovat hymystä pyöristyneet. Nähtävästi hän hymyilee sitä asiaa, että saavatpa hekin, vaikka vainotuita pakolaisia, itsellensä illallisen aikaan.—Se, joka istui penkille, nostaa päänsä käsien varasta. Hänellä on vain vähän jotain sanomista, ja sormet jäävät koukkuisina odottamaan milloin hänen musta kihara päänsä taas jättäytyy heille. Mutta hän huomaa illallislaitokset, nousee ja reipastuen alkaa asetella pöydälle mitä löytää sopivata.

Kesken kaikkea vanhus hätkähtää ja peittää kädellään lampun liekin. Ovi on auennut raolleen. He seisovat molemmat hetken kuin kivettyneinä paikoillaan. Pihan pimeästä joku tai jotkut kurkistelevat sisälle. Epävarmana, silmiä varjostaen sieltä koetetaan erottaa keitä on sisällä. Mutta arvattavasti molemmin puolin samassa tunnetaan toisensa. Sillä vanhus ottaa kätensä valon edestä, nuorukainen jo kiirehtii ovelle, ja se, joka oli tulossa, kääntyy taakseen ja nyykäyttää rohkaisevasti päätään pimeään. Viisi—kuusi, ei—kaikkiaan seitsemän miestä astuu peräkkäin kynnyksen yli huoneeseen. He ovat kaikki noiden kahden ystäviä, mutta hekin ovat niinkuin pakolaisia. Huoneeseen tultuaan he ensin jäävät ovelle ja hyvän aikaa tirkistävät ulos pimeään ennenkuin painavat sen kiinni. Yksi heistä jääpi sinne vahtimaan. Muut tulevat nyt peremmälle, näkevät pöydän, ja kaikkien suu menee nauruun. Joku heistä hykertää käsiään ja tuntuu muka kehuvan illallisvalmistuksia, vaikk' eihän siinä ole paljon muuta kuin kalaa ja leipää jonkun juomaleilin ympärillä. Heitä näyttää kaikkia huvittavan se, että he kellarin hämärässä, keskellä kaupungin pauhua, keskellä vainoojain pesää, aikovat syödä juhla-ateriansa.

Mutta vieläkin he näyttävät odottavan jotakin, sillä eivät he istu syömään, vaikka on jo myöhäinen yö.

Eikä kestäkään kauan ennenkuin ovelle jäänyt vahti antaa merkin. Taas peitetään lampun valo. Kaikki odottavat oveen päin kääntyneinä, liikkumattomiksi lyyhityneinä.

Tulijat ovat nytkin samaa joukkoa. Neljä miestä taas astuu sisälle. Ja näistä näyttää erittäin yksi olevan se, jota kaikki olivat odottaneet. Hän on vähän lyhempi kuin useat heistä. Hänen kasvonsa ovat kalpeat. Ja kun kaikki rientävät ovelle häntä tervehtimään, ei hän hymyilekään heitä vastaan, niinkuin he olivat odottaneet, vaan heti kynnyksen yli tultuaan pudottaa molemmat kätensä alas semmoisella toivottomuudella kuin olisi menettänyt kaiken mitä oli maan päällä kalleinta.

Epätietoisina he katsovat toisiinsa, selitystä etsien. Paha aavistus hiipii kaikkien mieliin. Ilon ilmeet katoavat heidän kasvoistansa, nauru taukoaa, lakastuen viimeinenkin hymy vaihtuu jäykistyviin, kelmeneviin huuliin.

Ja vaikka hän vaikenee, niin he arvaavat kaikki. He ovat ilmiannettut!

Niinkuin otuksella, joka joutui satimeen, aluksi sydän kuoleutuu ja se on hetken hiljaa, niin nämäkin seisovat liikkumattomina. Sitten, heräten tyrmistyksistä, he antavat vallan kauhullensa ja piirittävät tulijan kysymyksillään.

Mutta hän näyttää yhä vaikenevan.

Eikö hän tiedä enää pelastuksen keinoa, eikö hän käske sammuttamaan lamppua, eikö hän aijo kätkeytyä yön pimeään?

Ei. Sanaakaan sanomatta, hitaasti hän menee heidän ohitsensa perälle. Hän tulee pöydän luo. Nähtyään laitokset hän vähän hymähtää, surullisesti nyykäyttäen päätänsä, ja ikäänkuin tahtoo heitä rupeamaan ruualle, mutta vaipuukin ajatuksiinsa. Hänen katseensa jää tuijottamaan tuikkivaan liekkiin, etusormellaan hän mietteissään naputtelee pöytään. Öljylamppu valaisee altapäin hänen poskipäitään ja silmäin ylälakea. Silmät vähän värähtelevät vertyneiden reunojen sisällä. Nyt hän herää ajatuksistaan, katsoo ympärilleen, näkee heidän vajajen hänen ajattelemisensa tähden, ja taas hän

tahtoo heitä rupeamaan kanssansa ruualle.

Ihmetellen he katsovat häntä.

Kuinka voi hän ajatella ruokaa tällaisella hetkellä! Kuka voi syödä, epäillen syövänsä viimeistä ateriaa!

Mutta hän on jo istunut pöydän ääreen, hän on ottanut käteensä leivän ja taittelee sitä paloiksi, että kukin saisi osansa. Ja kun he eivät henno tehdä vastoin hänen tahtoansa, istuvat hekin yksi toisensa jälkeen pöydän ääreen ja koettavat panna suuhunsa tarjottua ruokaa.

Mutta heidän syödessänsä hän heidän huomaamattaan herkeämättä katsoo yhteen heistä, joka myös syö niinkuin muut. Katsoo ja katsoo. Nojaten kyynäspäänsä vasten pöytää hän painaa sormiensa päällä kuumia ohimoitaan. Tuskan kyynel ilmestyy hänen silmiinsä ja rikkoo hänen katseensa. Mutta hän vain katsoo ja katsoo.

Nyt hän jo laskee kätensä ohimoilta, nyt hän puristaa molemmat kätensä vasten rintaa. Hän puhuu jotakin. Hän näyttää tahtovan, että he myös joisivat kaikki juomaleivistä. Hän puhuu kaikille. Ei hän puhu sille yhdelle, ei myös enää katso siihen yhteen. Ja kuitenkin on hänen puheensa niinkuin jatkoa siihen katseeseen. On niinkuin hän tahtois sanoa sille yhdelle:

—Sinä tiedät, että tämä on minun viimeinen ateriani. Etkö tunne, että syöt minun ruumistani ja juot minun vertani? Etkö ymmärrä, että vereni on vuotava ainoastaan siksi, etten ilmaise sinua—että annan sinulle rikoksesi anteeksi? Koeta muistaa tätä asiaa joka palalla minkä panet suuhusi ja joka kerta kun tätä leiliä kallistat.

Näillä sanoilla ei hän kuitenkaan ole voinut puhua, sillä silloin hän olisi ilmaissut juuri sen mitä tahtoo salata. Ja vaikka kaikille näyttää hänen sanoistaan selvinneen, että pettäjä on täällä heidän omassa joukossaan, niin ei yksikään ole päässyt perille, *kuka* heistä pettäjä oli.

Sillä katso, *kaikki* syövät. Eikä yksikään lankea itkien ja rikostansa katuen maahan.

Silloin hän nousee, ottaa vesiastian ja pyyheliinan, ja tahtoo itse valella yöksi vedellä heidän jalkansa, joita ei vielä ole pesty tämänpäiväisten retkien jäljiltä.

Ja vaikka hän on heidän isäntänsä ja johtajansa, sallivat he hänen pestä ja kuivata heidän jalkansa. Sillä he ymmärtävät, että jos hän pesee heidän kaikkien jalkansa, niin tulee hän pesseeksi myös sen yhden jalat, jotka on vaeltanut tänä päivänä pimeyden teillä. Ja he odottavat jännityksellä, milloin se tapahtuu, ja mitä niin suuresta rakkaudenosotuksesta seuraa.

Mutta katso, jo ovat kaikkien jalat pestyt, eikä yksikään ole itkien langennut maahan. Jo panee hän luotansa vesiastian ja pyyheliinan ja tahtoo jälleen istua heidän keskellensä pöydän ääreen. Hän istuu, mutta hänen omat voimansa pettävät ja itkien hän sortuu käsiensä varaan.

Nyt useimmat nousevat paikoiltaan ja näyttävät kiihkeästi vaativan häntä ilmaisemaan kuka pettäjä on, että he sen ottaisivat kiinni ja tekisivät vaarattomaksi, sillä onhan kaikki rakkaus kumminkin osottautunut turhaksi.

Mutta vastaukseksi hän ottaa käteensä jälleen leipäpalan, ja kastamalla särpimeen tekee sen muita paloja maukkaammaksi. Ja kun he ihmeissään katsovat häntä, menee hän kaikkien heidän ohitsensa sen yhden luo ja antaa sen palan sille. Tämä ottaa palan vastaan ja juoksee ulos.

Vasta sitten kun jo on myöhäistä, töytäävät he ovelle pettäjätä tavoittamaan. Mutta ulos tultuaan he huomaavat, että takaa-ajaminen on turhaa vaivaa, sillä on pimeä yö, ja palaavat hiljaa takaisin, alla päin, mietteissäänsä.

Siinä he nyt seisovat kaikki masentuneina sen ympärillä, joka on oman pettäjänsä heidän käsistään pelastanut ja on sen tekonsa kuolemallaan maksava.

Seisten heidän keskellensä ja lähtöä tehden hän taas puhuu heille, ja nyt he eivät voi enää häntä väärin käsittää. Hänen vertyneet silmäluomensa räpäyttelevät taajaan, kun hän siinä puhuu vähän lyhyempänä kuin useat heistä. Keskellä ympäröivää alakuloisuutta on hänen katseensa totinen ja kirkas.

Nyt he alkavat lähteä. Kätet riipuksissa he kulkevat kaksittain ulos. Nyt menevät jo viimeiset, ja huone jää tyhjäksi.

Jo on aamuyö. Öljylampun kituva liekki tuikahdellen tekee sammumista. Jo laimenee, jo vaikenee juhlahumukin. Silloin tällöin enää helähtelee riutuva tamburiini humaltuneen tanssijattaren kädessä, ja

jossain kastanjetit vielä näppäsevät väsähtyneen tanssin tahtiin.

Sokeakuuron kertomus.

Meitä oli eräänä iltana koolla paljon iloista väkeä rikkaan Antilan tuvassa, ja sinne tuli eräs vieras äijä, joka oli sekä sokea että kuuro. Kuulonsa hän oli kadottanut neljäkymmenen ikäisenä ja näkönsä kymmenen vuotta myöhemmin jossakin tapaturmassa. Tämä äijä rupesi meidän pyytämättämme kertomaan itsestään. Mutta vaikka hänen kertomuksensa oli pitkä, kuuntelimme me sen jännityksellä loppuun asti.

Näin hän puhui:

Minä en näe mitään. Minun edessäni on aina se, mitä te sanotte pimeydeksi tai tyhjyydeksi. Koettakaa kuvaila minun asemaani. Pankaa silmänne kiinni.

En minä myöskään kuule mitään. Niin että ympärilläni on myöskin aina täydellinen äänettömyys; te sanotte semmoista haudan hiljaisuudeksi. Siis ääretön tyhjyys ja syvä, syvä hiljaisuus.

Ainoa millä voin olla yhteydessä teidän kanssanne on puhetaitoni, jota en ole unohtanut, vaikken kuule omaa ääntäni enkä saa kenenkään vastauksia tietää. Voin ainoastaan pyytää, jonka jälkeen minun tulee kärsivällisesti odottaa, kunnes tunnen käteeni, että minulle annetaan. Tai vähitellen lakata odottamasta, kun ei anneta.

Ihmisille olen suureksi vaivaksi ja räsituksiksi. Minun täytyy nimittäin paljon liikkua paikasta toiseen, talosta taloon. Sokea ja kuuro ihminen—kuinka se liikkuisi! Ei se minnekään pääse omin neuvoin.

Tavallisimpia tunteitani on, että minua joku kiivaasti tempaisee hihasta tai nutun liepeestä. Silloin arvaan, että edellä on käynyt tämmöistä:

—Mene sinä, Aatu, saattamaan tuo vaivainen toiseen taloon!

—Enkä mene, pankaa Pekka viemään. Korento heiskahtaa.

Senjälkeen tuntuu tempaus. Se merkitsee:

—No tule nyt sitte, senkin vietävä!

Ja niin lähdemme kompuroimaan. Kuormaksi olen minä ihmisille tullut. Minä olen vanhan vanha, ikäkulu, poies pantava kapine. Jos vaikka näkisinkin, olisi minulla vaiva kantojen yli jalkojani nostella, erittäin siinä kiireessä, jota vaaditaan.

Monen monet ovat ne kätöset, jotka ovat kärsimättömällä riuhtomisella kuluttaneet hihojani ja nuttuni liepeitä.

Ja monen monet ovat ne konstit, joita minun on täytynyt keksiä estääkseni tuommoisen pikku lurjuksen juoksemasta kesken tiehensä ja jättämästä minua ahteeseen.

Ja tarpeelliset ne konstit ovatkin.

Kaksi on minun parastani.

Minä lupailen kaikellaista palkintoa.

Olen poiminut taskuuni metallikappaleita ja hionut niitä ahkerasti karkeita housujani vasten. Ne kiiltävät ja viettelevät saattajieni sydämmet. »Katsoppa tätä! Tämän saat kun päästään perille! Tule, tule!»—

Mutta jolleivät lupaukset auta, tekeydyn minä äreäksi, uhkailen ja kähisen. Hapuilen jonkun ruoskan käteeni, ja kun tunnen saattajani minusta irtautuvan, alan paukuttaa ruoskaa maata vasten: »Etkö tule takaisin! Panenpas pitkin pakaroita, kun tästä perille päästään!» Silloin se veitikka, peläten minun ruoskaani, ojentaa pitkän leppäriuvun käteeni. Minä tartun siihen ja hän johtaa minua, kulkien kaukaa, etten häneen ylety.

Mutta sattuu semmoisiakin, joihin ei lupaukset eikä uhkaukset mitään vaikuta.

Kävipä tässä äskettäin hihaani käsi vetäen minua talosta taipaleelle. Kohta tunsin, ettei tämä saattaja ollut mikään pahanilkinen poikalurjus. Hän oli sävyisä. Mutta hänen mielensä oli levoton ja palava.

Hänen kätensä oli kuuma ja vapiseva. Minä tunnen heidät kaikki kohta ensi kosketuksesta. Kun olimme tiellä, harasin minä sormillani hänen tukkaansa. Hänen päänsä ylettyi olkapäihini. Ah, kuinka pehmeät olivat sen vanuvat, nuoruutta tuoksuvat kutrit. Mutta voi sitä kiirettä mikä sen oli! Ei niin, että hän olisi minua temponut, vaan hän tuntui unohtavan tehtävänsä jonkin muun rinnalla, mikä hänen mieltänsä koko ajan veti. Mitäpä siinä olisi kiiltokapineet auttaneet! Ja kaikki uhkaukset olisivat taas olleet kuin kömpelö polkaisu hienon korren päälle.

Hän oli sileältä maantieltä poikennut arvattavasti jollekin oikopolulle, koska mättäistä, kivistä ja kannoista ei tahtonut loppua tulla. Jätin kaikki sattuman varalle, en ehtinyt kankeita jalkojani sovitella, asettelin umpimähkään. Milloin oli maa arvattua alempana, silloin nuokkasin eteenpäin, milloin astuin mättäälle, silloin kompastuin käsilleni.

Matkamme tuntui pitävän pitkää ylämäkeä. Kun pääsimme taas maantielle eikä maa enää noussut, puhalteli hieno leppeä tuuli kasvoihini ja minä arvasin siitä, että olimme aukealla paikalla. Vielä tunsin, että oli ilta ja että aurinko laskee.

Kauhulla ajattelin, milloin hän irtaantuu minusta ja minä jään yksin illan suuhun. Voihan arvata mihin tilaan joutuu sokeakuuro, jonka saattajansa jätti. Kun ei näe milloin ihmisiä on kuuleman päässä, pitää hänen yhtenä huutaa. Hän kiljaisee, kun ei ole ketään, ja on vaiti juuri kun hänen ohitsensa kuljetaan. Tai huutaa läpi yön ja paneutuu levolle, kun ihmiset heräävät.

Minä olisin hidastuttanut kulkuni, sillä olin äskeisestä väsynyt, mutta juuri nyt tuntui entistä vielä kuumempi levottomuus vallanneen saattajani.

Hänen kätensä levottomasta, poishalajavasta pitelemisestä minä arvasin mitä hän näkee ja mitä kuulee, ja minä näin ja kuulin hänen kanssansa selvemmin kuin niinä päivinä, jolloin en vielä ollut sokea enkä kuuro, vaan niinkuin hän vaeltelin nuoruuden kukoistuksessa ihanan maailman vihannissa laaksoissa. Minä tiedän mitä hän näkee. Hän näkee suuren kylän allansa. Laskevan auringon säteissä helakoi rakennuksien seinät ja ikkunat paistaa. Kylätiellä kulkee lauma nuorisoa, harmonikka raikaa tuttua tanssisäveltä. Tuolla he jo menevät! He jättävät, he jättävät—!

Ja tuskin olin näin ajatellut, kun todella tunnen, että saattajani on irroittunut minusta.

—Kuule, kuule—seis!—minne sinä—? Minut valtaa hätä ja kauhistus.
Minä haparoin ympäriini. En tavoita häntä.

—Kerron sinulle mitä et ole koskaan vielä kuullut. Suuria salaisuuksia ilmoitan sinulle.

Näin minä aloin hädissäni puhua hänelle. Minun täytyi pian keksiä millä hänet maanittelin. Minun täytyi panna parastani.

—Kuuleppas vain! Elämän ja kuoleman arvoituksen selitän sinulle! Kaikki taivaan portit aukaisen nähdäksesi!

Selitänkö ja aukaisenko, sen saamme nähdä, ajattelin. Pääasia nyt aluksi, että lakkaamatta puhun ja pidän hänen huomiotaan vireillä. Jos puhun turhaan, on se pieni vaiva, mutta jos hän palaa, olenhan kaikki voittanut. Ja niin minä aloin jutella hänelle, istuen siellä mäen harjanteella, tietämättä kuunteleeko hän minua vai ei.

—Kuule siis tarkkaan,—sanoin minä,—niin kerron sinulle, mitä tulee sinun kuoltuasi. Kuoltuasi, katsos, sinä tulet suureen, suureen saliin. Se on niin suuri, ettei sen seiniä näy eikä sen kattoa eikä sen permanttoa missään tunnu. Se on niin avara, ettei tuhannet tähdet eikä miljoonat palavat auringot ylety sitä valaisemaan, eikä maailmain halkeamiset siinä miltään kuulu. Sinä huomaat, ettei taivaassa olekaan mitään nähtävää eikä kuultavaa. Ainoastaan näkymättömät hengen voimat siellä liitelevät kaukaisten tähti pilkkujen välejä, ikuisen Jumalan tahtoa täyttäen. Mutta sinä olet niinkuin lapsi tässä äärettömässä hiljaisuudessa.

Annas ollakaan! On kuin taivaisten sanansaattajain parvi lentäisi sinun ohitsesi ja niinkuin ihanin harpunsoitto humahtaisi sinun korvissasi.—Seis!—huudat sinä,—odottakaas vähäsen te siellä!—Ja aivan oikein, viimeinen enkeli jää jälkeen sinua kuunnellakseen.—Antakaa minullekin työtä,—sanot sinä,—en minä viitsi tässä yksin ilman olla.—Tee mitä mekin teemme, sanoo hän.—Mitäs te oikeastaan teette täällä?—Me luomme uusia maailmoita, synnytämme uusia elämänmuotoja iankaikkisesta iankaikkiseen.—No sitähan minäkin mielelläni tekisin, sanot sinä.—Hyvä, vastaa hän, tule meidän mukamme, me osotamme sinulle tehtävän.—Ja huimaavassa vauhdissa sinä lennät heidän ihanassa seurassaan avaruuden halki, kunnes he näyttävät sinulle pienen tähden.—Mene tuonne tähteen, sanovat he, ja opeta sen asukkaat rakastamaan toinen toistansa, että siellä syntyisi Jumalan valtakunta, kaikki tulisivat yhdeksi ja onni kukoistaisi heidän keskellensä. Se on sinun ensimmäinen taivaallinen tehtäväsi Jumalalta itseltään!—Sinä lennät onnellisena ja autuaana että olet sinäkin saanut tehtävätä Jumalalta

itseltään ja sinäkin saat toimia Jumalan omassa nimessä. Ja sinä ajattelet: tuon jutun rakkaudesta olen kyllä kuullut ennenkin eikä se ole minulle mitään vaikeata.—Mutta voi sinun kummastustasi, kun perille päästyäsi huomaatkin tullessi takaisin sille maapallolle, josta olit lähtenyt! Kaikki on tuttua. Siinähan ovat nuo ihmiset, riitaiset ja toraiset, huikentelevaiset, vain itseänsä ajattelevaiset. Mikäs muu neuvoksi kuin alkaa työtä käskettyä. Mutta taaskin: voi onnettomuutta, ajattelet sinä, minähän olen henki. Ei minulla ole mitään millä heitä ohjaisin, ei piiskaa millä heitä hyvään pakottaisin, ei mitään kiiltävää millä heitä houkuttelisin, ei käsiä, millä heitä pahasta estäisin, ei minulla ole edes ääntä millä heitä puhuttelisin ja varoittaisin. Ei auta mikään. Sinun täytyy käyttää sitä keinoa, mikä on sinun vallassasi: sinä voit puhua heidän ajatuksissaan, heidän omassatunnossaan. Jos he sitä kuuntelevat tai eivät, siihen et sinä mitään voi. Sinun täytyy vain käyttää kaikkia mahdollisia tilaisuuksia milloin he pysähtyvät puuhissansa, milloin he hetkeksi hiljenevät, milloin he illalla rauhoittuvat tai aamulla nousevat eivätkä vielä ole ehtineet puuhiinsa ryhtyä ja sinun äänellesi kuuroksi tulla.

Kas semmoinen on henki ja hengen taivaallinen tehtävä.

Turhaan taidan puhua,—ajattelin minä. Ei saattajani enää ole täällä. Mutta koetteeksi kuitenkin lisäsin:

—Nyt sinä varmaan tahdot vielä tietää mistä minä sokea ja kuuro ikäkulu semmoisia taivaan tarinoita osaan. Ymmärrä sentään, että minä olen lähempänä taivasta kuin sinä. Tiedäthän, etten minä kuule mitään enkä näe mitään. Katso, minun ympärilläni jo on se äänetön hiljaisuus, ja minä seison sen loppumattoman salin kynnyksellä, jonka seiniä ei näy, ei kattoa kuulu, ei permanttoa tunnu. Sinulla on vielä paljon kadottamista, ennenkuin tulet taivaaseen. Mutta minulla ei ole kadotettavana muuta kuin ääneni, jota vielä kuulet; ja kohta, kohta en minä enää voi sinulle puhua muuten kuin sinun omien ajatuksiesi kautta.

Kun olin tämän sanonut, tunsin kuinka pehmeäsuortuvainen pää painautui rintaani vasten ja hienot kädet kiertyivät ympärilleni. Ja vaikk'en minä kuullut mitä hän minulle sanoi, tunsin minä siinä hyväilyssä hänen ajatuksensa: hän oli niinkuin sokea, joka tahtoo turvautua näkevään.

Ja niin me menimme alas mäeltä, tikitysten, toinen toiseemme nojautuen. Ja pitkät, pitkät matkat valettuamme hän saattoi minut tähän lämpimään tupaan.

Kun en näe mitään enkä kuule mitään, en minä tiedä onko täällä tuvassa paljonkin ihmisiä, ja onko kukaan kuunnellut minua. Mutta jos on, niin sen minä sanon teille: pysähtykää kerrankin, olkaa hiljaa, hiljaa, ja ummistaen silmänne ottakaa tarkka vaari siitä sanattomasta hengestä, joka teidän sydämmissänne puhuu. Tehkää kaikki mitä voitte, että hänen käskynsä tämän maan päällä pian täytyisi. Sillä monta on mennyt taivaaseen, mutta ovat saaneet palata takaisin, henkenä vaikuttamaan mitä eivät ihmisinä saaneet toimeen.

Hän ja minä.

Minä olin talon ainoa poika. Käytyäni maanviljelysopiston rupesivat vanhempani syytingille ja minä otin vastaan hallituksen. Meillä oli komennot vähän vanhaan malliin. Vanhukset olivat pitäneet torppataloutta. Niitä oli meillä toista kymmentä, mutta ne tekivät yhteensä ainoastaan tuhatsataviisikymmentäkahdeksan hevospäivää ja yhdeksänsataakaksitoista jalkamiespäivää. Mökkiläiset lukuun ottaen oli lähes sadalla ja viidelläkymmenellä ihmissielulla kotinsa meidän maalla. Mutta nytpä otin minä ohjokset käsiini. En minä torpparein ja mökkiläisten veroja aikonut korottaa. Minulla oli muita aikoja. Panin toimeen uudenaikaisen viljelystavan ja karjatalouden, kotipellot laitoin salaojiin, ulkoniityt perkasin, ha'at harvensin. Ja niinkuin olin aina rakastanut suoraa ja suurta, niin minä ajattelin kuokituttaa pelloksi koko metsäalan kahden viljelysryhmän välillä, samaan linjaan ojittaa kaikki suureksi pelloksi, ettei sen ääreltä silmä toiseen ääreen kantaisi. Tätä tarkoitusta varten aijoin hävittää tieltäni järjestään kaikki metsäsaran torpat ja panna niiden peltotilkut yhteen taloon viljelysten kanssa. Minä olin laskenut, että siten voin kerran ruokkia toista sataa lypsävää ja noin kolmekymmentä hevosta.

Sitä metsäsarkaa, jossa enimmäkseen torpat olivat, olikin jo alettu toiselta kulmalta hakata ja harventaa, niin että molempain peltoryhmäin mahtava yhteys hämötti sen läpitse, ja maailma alkoi arvailla minun aikeitani. Rikkaat ja suurivoimaiset ylistelivät minua, vähäväkiset pelkäsivät.

Semmoiset olivat minun aikeeni; mutta kävi toisin.

Usein näyttää ihminen olevan kukoistuksessaan, ja kuitenkin jokin salainen syy kalvaa ja syö hänen sisustansa, kunnes kaikkien hämmästykseksi ulkokuorikin rusahtaa kokoon, niin että koko hänen

kuvansa lakkaa maailmalle olemasta, vaikka hän itse ei olekaan vielä kuollut.—»Eihän siitä nuoresta isännästä mihinkään ollutkaan», sanoivat pian maailman mahtavat. Ja vähäväkiset veivät voiton.

Nyt minä kerron sen salaisen syyn.

Kaikessa olin onnistunut, rakkausasioissa en milloinkaan.

Koko maailma kummasteli tätä seikkaa. Ihmisillä oli tuhat neuvoa minulle. Ihmisten mielestä ei mikään olisi ollut helpompaa kuin minun asemassani valita sopiva emäntä itselleni.

Mutta minä olin rakastunut toisen vaimoon.

Hän oli nuorena emäntänä yhdessä torpistani.

En tiedä kuinka hänen laitansa lienee ollut. Välistä luulin, että hänkin on samaan onnettomuuteen joutunut; välistä taas epäilin.

Ah, sehän se oli minun rakkauteni alku ja loppu, etten minä sitä tiennyt. Siitä nousi temmellys minun rintaani, siitä alkoivat minun unettomat yöni. Mutta jos olisin sen tiedon saanut, olisiko mikään minua hillinnyt, olisiko taivas, olisiko maa, olisiko iankaikkisuus, olisiko kadotus? Sinun elämäsi minä olisin mustentanut, ja itseni riiheen hirttänyt. Ja kuitenkin minä sitä tietoa väijyin, väijyin kuin pakenevaa pyytä, kuin metsän arkaa otusta minä sitä käsiini tavoitin.

Monta kertaa me tapasimme toisemme kujassa, ja kaikki mitä olin sydän hehkussa ajatellut sinulle sanoa, se hupeni laihaan: »päivää!»

—Miksi en sanonut lämpimämmin? Miksi en tehnyt niinkuin olin ajatellut: että leikilläni hajoitan käteni sinua vastaan ja suljen sinulta tien, ja sinä ehkä nauraen tartut minuun, paeten käsieni alta? Nyt sinä syrjään väistyen vastasit: »päivää», ja taitoit tieltäsi leppätertun, joka olisi pakottanut sinua lähemmäksi minun puoltani. Jos sinä rakastit minua, tuskin olisit väistänyt? Mutta jos taas olisit nauranut ja leikkinyt minun kanssani, olisin vielä varmemmin tiennyt, ettet rakasta minua. Rakastitko sinä siis minua, kun väistit ja taitoit sen leppätertun?

Monta kertaa minä myös heinäniityllä suuren iloisen väkijoukon keskellä tiesin sinusta, vaikka sinä olit erilläsi niityn toisessa päässä. Sirkkain sirkuttaissa, mehiläisten suristessa, minun itsenikin nauraessa ja mukana muka leikkiä lyödessä aatokseni elivät lakkaamatta sinussa, ja joka hetki minä tiesin minkä suovan takana sinä haravoit, eikä läheisteni hyörinä estänyt näkemästä kaukaa sinun haravasi liikkeitä, sinun kyynärpäitteesi kulmia ja sinun huivisi vilahdusta.

En minä iloinnut heinäni häkkilukua, en myös töitteni lepoa odottanut. Mutta sinua minä odotin. Kohta olet sinä sarkasi päähän haravoitunut, kohta sinun täytyy tulla tälle minun saralleni, kohta heinäväki jo siirtyy tuonnemmas, mutta minä jään jälempäs, ja kohta sinä tulet kootaksesi minun taikkoni jätteet. Tuossahan sinä jo tulet, tulet harava olalla ojan yli; ja vaikka sinä olet huivilla kasvosi varjostanut, heijastuu päivänpaahteessa sirisevä niitty altapäin sinun silmäkulmiisi ja poskipäihisi. Sinä aijot ensin mennä ohitse, mutta sitten huomaat ja naurahtaen sanot: »kas, onhan tuossakin vielä haravoimista!» Ja nyt me jo olemme vierekkäin, useamman heinäsuovan takana. Ei meitä kukaan tänne näe. Minä tunnen, että tämä nyt on se hetki, jota varten oli koko päivä, jota varten sirkat sirkutteli, mehiläiset surisi, heinä kahisi ja tuoksui, aurinko paahtoi, hattarat liiteli sinisellä taivaalla. Enkä kuitenkaan voi mitään sanoa sinulle, kun se hetki nyt vihdoin on tullut,—en mitään siitä mitä ajatuksissani olin tuhat kertaa sinulle sanonut. Sillä mitä en ajatuksissani tuntenut, sen tunnen nyt niinkuin jäisen kääreen pääni ympärillä: et sinä olisi ensin ohitseni mennyt, jos olisit minua rakastanut. Mutta paitsi rakkautta ei meillä ole mitään toisillemme sanottavaa.

Ja niinpä me sanaakaan sanomatta annamme työnmenon taas erottaa meidät. Ei aurinko eikä sirkat minua enää huvita, sillä näinhän minä taas niin kylmän selvästi, ettei minulla voi olla mitään odotettavaa. Taas hän joutuu kauaksi minusta, saran toiseen päähän. Kohta jo iltakellokin soi, kohta on heinänteko lopussa, kohta päättyvät nämä ihanat päivät, ja arvaamattomiksi ajoiksi hän silloin minun silmistäni jälleen häviää.

Pimeän syksyn tultua minä väijyin häntä kujassa, sillä siihen aikaan hän kävi meiltä maitoa. Minä hyppäsin pellon puolelta aidan yli ja saatoin hänet veräjälle.—»Kas, kuinka sinun on kiire», sanoin minä mennessämme.—»Antti on jo kotona», vastasi hän. Mutta minä kuulen, että hänen äänensä syyttää vapisee ja hän hengittää niinkuin juoksusta pysähtynyt. Nyt sen vihdoinkin tiedän! Hänen äänensä vapisi! Hän on minun! Autuus laskeutuu taivaasta minun luokseni. Minun sydämmeni kuohuu, tulvaa, paisuu mylleröiden suluissansa. Mutta katso, minä hillitsenkin itseni! »Hyvästi!» sanon minä sinulle sydämmeni riemussa. Sillä miksi minä kohta koskisin sinuun, kun minulla on huomina, on ylihuomina; kun koko elämä on minulle yhtenä aurinkona, tuhatvärisenä kaikki tulevaisuus.

Mutta kun taas olen yksin, kun sydän on jyskyttämästä lakannut, pysähdyn minä ja sanon itselleni: houkka minä! *pelästyksestä* hän ei henkeä saanut, kun minä pimeästä aidan yli hyppäsin hänen eteensä!—Ja niin on minulle kaikki jälleen rikki ja autuuteni on kuin usva takaisin taivaihin häipynyt. Tietysti, tietysti se oli pelästyksestä!

Pyhänmiesten aikaan minulla oli kuitenkin jälleen todistuksia kerättynä, varmoja, epäilemättömiä. Ne olivat minulla kuin sairurin aarteet kätkeytyinä muistiini. Minä kaivoin ne esille, käärin yksitellen auki, ja luetteloin niitä mielessäni joka hetki, valveilla ja unissa: kerran hän kauan katsoi minuun; kerran hän punastui minut nähdessänsä; kerran teki suotta asiaa meille; kerran säpsähti, kun äkkiarvaamatta käänsin pääni ja tapasin hänet katsomasta minuun. Nyt et sinä enää petä minua, nyt minä jo näen, että sinun autuutesi on, kun onnistut minua palvella, ja minä jo näen, että minun seurassani sinun poskesi hohtavat ja korvalehtesi punoittavat ja sinä elät ja sydämmessäsi riemuitset joka ikisestä hetkestä, joka askeleesta, joka käänteestä, joka sanasta, joka välillämme tapahtuu.

Tuli jälleen kevät.

Ja kun minä jo niin varmaan tiesin, enkä enää todistuksia tarvinnut, ja kun minä kerran—pettäökseni niitä, jotka aina urkkivat minun tunteitani—otin kirveen olalleni ja läksin metsään, vaikka sinä olit meillä ja muiden mukana iloisesti visertelit meidän suuressa tuvassamme,—ja kun minä tulin metsään ja sydän soi riemusta, ja tulin aidanpanopaikalle, tahdoin minä kujeilla ja hiipien lähestyin kahta torppareistani, jotka siinä olivat työssä, huhkaistakseni äkkiä heidän korvaansa. Silloin kuulin heidän puhuvan keskenänsä:—»Se aikoo kaikki torpat hävittää.»—»Ei se *kaikkia* hävitä, Antin torppaa se ei hävitä.»—»Mitäts se sitä Antinkaan torppaa säästäisi?»—»Siksi vaan, että Antin muija on osannut asioitansa ajaa.»—»Taitaa, taitaa, hyvin se onkin ruvennut makeilemaan isännän edessä.»

Makeilemaan! Kirveellä minä olisin tahtonut halaista heidän päänsä. Ja kuitenkin—miksi hiivin minä tieheni niinkuin olin tullutkin, miksi lasi minun aurinkoni keskellä päivää, miksi pimenivät minun valkoiset hattarani, miksi maa musteni minun edessäni!

Varmaan, varmaan hän pelkää, että minä hänen torppansa hävitän! Miksi ei hänkin sitä pelkäisi, niinkuin muut pelkäävät. Hän rakastaa kotiansa. Ei hän muuten olisi sitä upoksiinsa elämänlankaan kietonut, ei kukkia seinänvierille kasvattanut. Mutta siksikö, siksikö vain katsoitkin niin rukoilevasti minuun, etten sitä tekisi? Ja siksikö sinun silmäsi niin palavasti kiittivätkin minua, kun en sitä tehnyt? Vaikkei hän minua rakastakaan, niin minäkö hänen torppansa hävittäisin, sijoiltaan siirtäisin sen veräjän, jota hänen kätensä aukaisee, kesannoksi kääntäisin sen polun, jota hänen jalkansa astelee! Minäkö hänen kotitunteensa rikkoisin! Pyhä on minulle se koivikko, josta hän vihtansa taittaa, pyhä se kuusikko, joka on hänen korvaansa humissut, pyhä metsikkö, jota hänen silmänsä on katsomaan tottunut, ainoata risua en minä siitä taittaisi.

Samana keväänä hän tuli sairaaksi. Rupesi kuihtumaan ties mistä syystä. Niin kauan kuin hän vielä pystyssä kävi, kummastutti minua koko ajan tuo vähentymätön, nöyrä kiitollisuuden palo hänen suurissa silmissänsä, jota herkkäuskoisuudessani olin luullut rakkaudeksi. Minä ihmettelin sitä senvuoksi, että olihan koko maailmalle jo aikaa sitten selvä, etten minä mitään torppia rupea hävittämään. Maailma piti minua saamattomana ja oli jo kauan sitten lakannut odottamasta mitään suuria mullistuksia minulta. Ehkä siinä arvostelussa olikin jotain perää. Mutta oikeastaan oli pääsyy se, että minä häpesin ollenkaan aikoneenikaan hävittää kenenkään torppia. Häpesin kun ymmärsin, että jokaiselle ne olivat sama koti kuin hänelle.

Ei hän enää sinä kesänä jaksanut heinänteollekaan saapua.

Ja eräänä elokuun iltana meille tuli sana, että hän teki kuolemaa ja tahtoi minua puheillensa.

Minä juoksin sinne.

Antti meni kohta pois hänen vuoteensa luota ja minä jäin kahdenkesken kuolevan seuraan.

Oli niin kuihtunut ja muuttunut. Ei jaksanut puhua mitä tahtoi. Heikko puna vain nousi johonkin paikkaan hänen kalpeille poskilleen minun tultuani. Mutta silmissä paloi sama kiitollisuus nyt voitonriemun ja ylistyksen säteissä. Hänen huulensa vihdoin kuiskasivat:

—»Kiitän sinua, ettet koskaan sanonut. Sinä pelastit minun sieluni!»

»Mitä sinä tarkoitat?» ajattelin minä kysyä, mutta en uskaltanut häiritä häntä. Katsoin vain hänen kirkkaihin silmiinsä ja näin, että hän tarkoitti jotain äärettömän suurta ja tärkeää.

Ja siihen hän kohta nukkuikin pois elämästä.

Vasta sitten ajattelin minä hänen sanojensa merkitystä ja ymmärsin sen. Häpeä, tuska ja autuus

yhtaikaa kaatoivat minut lyyhyksiin. Hän oli kuollut siihen luuloon, että minä tiesin hänen rakastaneen minua ja että minä vain hänen sieluansa ajatellen olin vajennut!

* * * * *

Ihmiset joskus vieläkin nostavat kysymyksen, miksi en minä ole noita peltoryhmiä yhteenlyönyt, ja miksi en ole mennyt naimisiin. Mutta jos joku on minun sydämeni lukenut, hän ymmärtää, miksi en tahdo naimisiin mennä, ja myös miksi pienet koivikot ovat minun pyhättöjäni, miksi luikertelevat polut saavat siellä vapaasti mutkitella, miksi minun maillani kasvaa torppa torpan viereen, leviää mökkiläisiä ja muita pieniä tuhartajia, kaiken maailman itsellisiä: vispilän sitoja, tuohen kiskojia, perunapalstain topakoita haltijoita, oman sarkansa oveloita herroja.

Elämän meri.

Minä, yksinäinen vesipisara, risteilin ilmojen halki kirkkaana ja puhtaana taivaasta alas. Varhaisin muistoni on, että putosin ruskettuneelle koivun lehdelle ja siitä maahan.

Sitten tunsin, että oli muitakin vesipisaroita,—että ne samalla tavalla tulivat ja imeytyivät maahan, että niitä tuli yhä enemmän, kunnes vähitellen irtausimme, paisuimme, kohosimme ja muutuimme varsinaiseksi mutalätäköksi.

Heti maasta irroille päästyä me päällimmäiset aloimme rauhattomasti liikkua. Selvänä oli meille kaikille, että himmeys ja mutaisuus on meille vieras, että oikea luontomme on kirkkaus ja puhtaus ja kotoperämme taivas. Meidän täytyi tavalla tai toisella päästä pois tästä umpinaisesta lätäköstä.

Muutamat kipristyivät kiinni vesirajan esineihin, koettaen pysytellä kivimurusten päällä ja kiiltää siinä; toiset nousivat samassa tarkoituksessa ylös pitkin ruohojen korsia, jotka vielä olivat säilyneet kuivina. Mutta kaikki heidän yrityksensä pelastua erikseen, muita kiiltävämmiksi, menivät lopultakin hukkaan, sillä yhä putosi uusia pisaroita, kaikkialta herkeämättä, ja nämät huuhtoivat heidät takaisin savisen veden sekaan. Oli niitäkin, jotka koettivat tunkeutua maan sisään jos joistakin aukoista ja huokosista. Mikä toivoton eksymys! Tuntee vieraisuutta, hakea oman luontonsa väylää, hätääntyä ja kadota pimeään syvyyteen vain senvuoksi, että sinne näyttää olevan ainoa pääsy! Ei mikään kohtalo voi maan syvistä lokeroista heitä enää kirkkauteen kuohuttaa.

Mutta me muut tunsimme yhtäkkiä niinkuin olisi jokin edestämme lohjennut, ja suurin osa meistä syöksyikin samassa rosoista rinnettä myöten alas.

Kaikki työntäytyivät eri haaroille, kukin omaa pelastustansa hakemaan. Jokainen piti omaa suuntaansa parhaiten valittuna. Suurin vesimäärä hävisi ainiaaksi meistä, jonnekin ihan toisaanne. Luultavasti se joutui kokonaan harhateille ja hukkaantui. Sillä oikeaa tietä ei ole kuin yksi ja me olimme tietysti oikeassa.

Pienenä vetosena jatkoimme tyytyväisesti lorikoiden juoksuamme, pysähtyen silloin tällöin, paisahtaen ja taas pulpahtaen eteenpäin. Joskus piti pärskähtääkin, kun sattui esteitä. Mutta tämä vain auttoi meitä: pärskähdyksessä jäi meistä paljon vettä pois, me yhä kapenimme, yhä hiljensimme vauhtiamme ja silminnähävästi yhä selvisimme kirkkaammiksi. Vihdoin aloimme kierrellä merkkillisissä mutkissa, pienimpienkin kivien ohi.

Päivä alkoi paistaa seestyvältä taivaalta. Yhä pienenevänä vetosena me luikertelimme hienojen kanervien ja puolukanvarsien välitse. Ei kukaan ollut ennen näillä mailla kulkenut, kaikki oli täällä uutta. Hiekka, milloin kullankiiltävänä, milloin marmorinvalkeissa hiutaleissa, oli kuivana allamme. Oli melkein yhdentekevä minne menimme; leikkien ja mutkitellen ja oikkuellen valitsimme väylämme.

Todella eikö jo kuvastukin taivaan kirkkaus meihin. Kohta meitä on niin vähän, että eroamme eri pisaroiksi. Ja jo pysähdymme. Minä pulpahdan erilleni kahden kirkkaan hiekkahitusen kohdalle ja kierryn pisaraksi. Minä olen jälleen minä, hienon hieno, puhdas, ihan läpinäkyvä, ja heijastan pientä auringonkuvaa pinnaltani.

Mutta tuskin olen ehtinyt olostani nauttia, kun minun taakseni jäänyt vetonen alkaa taas paisua, tulee minun luokseni, paisuu vielä enemmän ja yhtyy minuun. Joku pakottava voima työntää meitä vastustamattomasti takaa päin ja yhtäkkiä me pulpahdamme asemaltamme alas ja syöksymme suoraan johonkin uuteen mutalätäköön. Se oli nähtävästi jo kauan seisonut, koska meidän tulomme sen sekoitti. Enin osa meistä kiertyi heti ensi tulvahduksessa sen seisoviin mutiin. Ainoastaan meille keskimäisille riitti vauhtia ja me puhkaisimme tummempana juovana läpitse ja jatkoimme juoksuamme alamäkeen, iloisina kun näinkin erkanimme ja kun olimme verrattain vähän tahraantuneet. Sanomaton

pauhu ja porina takanamme pani meidät kuitenkin epäilemään, että lätäkön vesi oli käyttänyt hyväkseen pientä ja vain meille ajottua väylää, ja tuli nyt alas ihan kintereillämme. Tämä vaikutti, ettemme voineet katsoa eteemme emmekä enää valita parasta uraa, vaan ajatuksemme oli takaapäin tulevassa sekasorrossa. Ja aivan oikein, pieni ylennys—ja roskainen vesiryöppy mutisevassa savisotkussaan jo saavutti meidät ja tulvahtaen ylitsemme sekoitti meidät itseensä. Mitä oli sille esteet ja ylennykset! Yksi läiskähdyks vain, ja kaikki olimme huimaavassa liikkeessä eteenpäin.

Näin suuressa vesiryöpyssä ei meillä ollut ennen koskaan ollut kunnia vaeltaa. Sekaisin vaan puhdas ja likainen! Ja mikä nopeus sitten! Onneksi sattui kanto eteen ja me jakaannuimme kahtia, tapaamatta enää toista haaraa. Olimme näin kerrallaan vapautuneet puolesta vesimäärästä.

—Pitäkää nyt varanne,—lotisimme me, jotka olimme kokeneempia:—tuolla näkyy yksinäinen laakso, sinne ei ole varmaankaan vielä kukaan löytänyt, kääntäkää sinne, pian, pian!

Mutta juuri kun piti tehdä ratkaiseva ja hyvin harkittu käänne, töytäsi meihin jostakin syrjästä taas vieras vesiväylä ja muutti suuntamme omansa mukaan.

Selvää oli ettei ollut enää ajattelemistakaan päästä erille. Selvästi näimme, että meidän oli vasten tahtoaamme kulkeminen yhä suuremmissa vesiväylissä jotakin meille tuntematonta päämäärää kohden.

Voi kuinka elämä on rauhaton, ei missään lepoa, ei tilaisuutta hengähtämään! Mihin tämä kiire, mihin tämä liikkeen alituisuus! Miksi, miksi emme saa erottautua meille vieraista vesijoukoista hienoksi, kirkkaaksi vesisuoneksi, joka vapaasti hakisi itselleen väylää puhtaiden, kirkkaiden hiekkamurusten lomitse? Olemmeko todellakin pyytäneet liian paljon? Miksi se vaatimaton, hiljainen onnela, joka on väikkynyt mielessämme, jää yhä etäisemmäksi muistoksi, saavuttamattomaksi haaveeksi vain?

Näin miettiessämme kapinallisia seikkoja putosimme kahden mustan kiven välitse, viskellen itseämme sinne tänne vasten tihkuvien rotkojen seinä, kunnes alhaalla purkauduimme vieraan, suuremman »puron» yhteyteen. Se kulki puiden oksien, sammaltuneiden lehtien ja risujen alla ja otti vastaan meidän mutaisen ryöppymme niinkuin tutun, välttämättömän pahan, hajoitti meidät toisistamme ja järjesti juoksumme. Se oli meitä puhtaampi, se kulki tyynesti ja itsetietoisesti semmoisessa väylässä, joka nähtävästi oli jo edeltäpäin uurrettu.

Kuinka ihan toista ja vierasta täällä oli!

Uusi vesi tuntui meistä kylmältä—kylmältä niinkään tuo itsetietoinen tyytyminen yhteiseen, aina muuttumattomaan väylään.

Vasta pitemmän ajan perästä, kun olimme päässeet mutkittelemaan niitylle, ihan kuin vartavasten tehtyjen tasaisten, pyöreiden ruohopengerten väliin, me sekaannuimme sovinnolla puroveteen, joka siitä muuttui ruskeankeltaiseksi.

Sen yksitoikkoihin niittymutkiin alkoi tottua. Vaikkei tosin ollut niin hauskaa kuin ennen muinoin vapaudessa puhtaalla hiekalla, niin olipahan sentään tämäkin jotain. Puro kasvoi niityn läpi kulkiessa, ja tuntui mieltä ylentävältä näin tulla yhä enemmän merkityksensä ja voida sanoa »me» niin suuresta ruskeankeltaisesta vesimäärästä, jonka poikki piti heittää puu, jos mieli yli.

Ja sitten oli tullut lisäksi ihan uusi, ennen tuntematon viehätin. Huhuilivat jostakin suuresta ja vapaasta, jota sanoivat »joeksi». Toiset sanoivat »virta». Summa vaan, että johonkin semmoiseen rajattomaan ja pohjattomaan meidän oli määrä tulla ja että siellä oli alkava vapaus. Vapaus—kuinka se ajatus sykähytti! Mitähän se onkaan? Onko puro pääsevä näistä pakkoäyryistä valloillensa? Ettäkö saa todella mitä ikänä tahtoo—? Kuinka paljon saattoi anteeksi antaa turhia mutkia, seisahduksia, suvantoja, ruohostoja vain tuon hiipaisevan tulevaisuuden lupauksen tähden: kohta, kohta saapi—! Itsestään eneni vauhti ja pinnalla alkoi solua pyreitä ja pyörteiden tyhjiä keskuksia.

Oli pilvinen, tuores, viileä iltapäivä sateen jälkeen, kun se sitten tapahtui. Me syösyimme tasaisessa, voimakkaassa käännteessä niinkuin avatusta sulusta—jokeen. Sen niin mahtavat vuolaat vedet vain hiukan hiljensivät vauhtiansa ikäänkuin tilaa antaaksensa, me olimme tervetulleet ja lisäsimme nähtävästi vauhtia, ja niinpä, tuntematta entisiä äyryitä, me tempauduimme hurjassa lennossa mukaan. Terve, vapaus!—olimme me huutaa, mutta keltaisuuttamme salaten vaikenimme, sillä heti ymmärsimme miten on oltava, miten on ajateltava ollaksemme niinkuin vanha joki. Ei mitään vapauden riemuhuutoja! Päinvastoin: joen koko luonne on ylpeä tyytymättömyys rajoihin, uhkamielinen vaatimus saada itse määrätä juoksunsa.

Mikä omituinen kajahtus minun omista lapsuuteni vaatimuksista hiekkahitusten väliltä! Ja nähdä nyt, että tuo suuri, mahtava joki tuntee juuri niinkuin minä muinoin! »Virrata itse minne tahtoo!» Siivo purovesikin joutui innostuksiin ja heiskui keskiväylässä syrjältä syrjälle. Me olimme kaikki yhtä. Emme vain enää lapsensuulla valitustamme piipitä, vaan laulamme sen ulos oikeutenamme, mahtavassa

virrassa.

Voi mikä riemu, mikä mittaamaton elämä oli nyt tuossa omassa tyytymättömyydessämme! Pois tieltä kaikki esteet!

Ja kuitenkin: tulkaa, tulkaa, esteet, teitä me vain odotammekin!

Vauhtimme yhä eneni. Missä yksi vesivuolle jäi syrjään, siellä toinen pyyhähti vinhasti eteenpäin. Kaikki tahdoimme olla keski väylässä, jossa vauhti oli suurin, ja vuorotellen otimme toisiltamme siinä voiton.

Ja vauhdin kasvaessa kivet jo tekevätkin yhä enemmän estettä ja siellä täällä näkyy jo kuohahduksia. Samassa uomammekin tuntuu kapenevan ja jyrkkenevän. Syrjälle jäävä vesi alkaa hakea kalliojen takaa pysähdyspaikkoja, koettaa nousta tehdäkseen tilaa. Se kiehuu ja sihisee pyreitten halkeilla ja alkaa sitten levottomasti lainehtia. Mutta keskivesi kiittää eteenpäin kuin musta käärme kiemurrellen.

Joku pohjakivi sattuu sen tielle. Se hajaantuu, kuohahtaa kahtia. Toinen osa menee yli, ja kivi peittyi näkymättömiin; hetkeksi vain siinä syntyy valkoista sekamelskaa ja pohjasta nousee ruskeata, uhkaavaa mujua. Ohi päästyä keskivesi kuitenkin selviää, yhtyy ja tummenee entiseksi. Se syöksyy nyt kahta hurjemmin eteenpäin. Mutta sen ympärillä, sen takana, sen edessä jo sähisee joka paikassa valkoinen velli. Kiviä, kiviä, kiviä!

Ja niinpä sattuu oikea este keskiväylällemme. Juuri missä sen vauhti on kiivain seisoo taas suuri kivi. Pshiuu! panee musta keskivesi ja lentää kuin vihainen haukka korkealle ilmaan, ja taas: pshiuu, pshiuu! Sen vaahto räiskähtää joka suunnalle, korskean kohinan nostavat sen pyörteet ja pohjassa käy kumea jyske.

Mutta vielä korkeammalle tahdomme heittää vaahtomme. Päivä kimmeltää höyryissämme ja taivaan kaari laskeutuu luoksemme.

Niinpä remahda siis ilmoille kohiseva koski, nyt me laulamme omaa lauluamme, julki laulamme sydäntä repivän kaihon, hyrskynä soitamme vesien voimakkaan valituksen. Ja valittaessa nostaa meitä villi riemu: ei mitään ole meidän ulkopuolellamme, ei kukaan ole meitä väkevempi, ei kukaan voi meitä pysäyttää, ei kukaan huutaa meidän pauhumme ylitse!

Tämä se vasta jotakin on. Mitä olivat meidän entiset mutataistelumme tämän rinnalla. Tämä on elämä itse. Sen koko tarkoitus on tässä, tässä missä me paraillaan olemme. Elämä on taistelua. Sen tarkoitus ja sen nautinto ovat yhtä.

Mutta tuskin olimme tässä pauhussamme ensi kerran ehtineet näin sen tarkoitusta ajatella, kun huomaamme, että mahtavin kohina onkin jo meidän takanamme. Me olemme jättäneet sen jälkeemme. Ihmeellistä! Sitä, missä äsken olimme, sitä omaa elämänlauluamme saatamme nyt kuulla niinkuin joku toinen sitä laulaisi.

Me selviydimme hiukan, pulpattaen pinnalle keltaisenruskeaa pohjakuohua.

Olemmeko todella päästäneet jotain käsistämme? Ei! Se on mahdotonta!

Ja levottomissa pintapyörteissä me hajoitteleimme sihisevää vaahtoa väljentyneen uoman äärimmäisiin laitoihin.

Mutta kohina etenee—etenee—etenee. Se ei siis ollutkaan meidän elämämme. Me voimme sen ottaa ikäänkuin eteemme ja arvostella sitä. Se on muuttunut kaukaiseksi sohinaksi ja sen rinnalla kuuluu jo ääniä muusta maailmasta: joku kivitasku naksuttelee rantakivillä.

Mitä siis nyt tulee? Mitä on tapahtunut?

Olemme hajoitetut entisistä yhteyksistä. Ei ole tietoaakaan purovedestä, hävinneet ovat kaikki entiset suhteet ja välit. Kaikki olemme sekaisin, ääretön joukko pieniä minuja!

Eteenpäin, eteenpäin! ajattelemmekin kaikki ikäänkuin hakien takaisin entistä, työntäydymme leveänä, vuolaana, syvänä virtana sujuvasti, kohisematta eteenpäin.

Vauhti on huimaava, mutta tasainen ja taitava—ei synny missään pienintäkään kuohahdusta.

Ei, ei,—ei tämä ole sitä entistä!

Rantaleppien alimmat oksat riippuvat rauhallisina ihan vesirajassa ja niiden lehdet melkein sivelevät pintaamme. Pitkät koivut katsovat takaa leppien ylitse, kummastellen vauhtiamme, arvailleen keskenään sen tarkoitusta.

Ja jo tekee mieli pysähtyä.

Vähän hävettää kiittää näin eteenpäin suuren joukon mukana, voimatta vastata minne ja mitä varten. Kaikki tunsimme samaa, sillä vauhtimme hiljeni kuin merkistä, ja yhtäkkiä me päästimme auki sen jännityksen, jossa olimme olleet—hajaannuimme hitaasti sinne tänne, kierrellen levinneessä uomassamme.

Kaikille meille tuli selväksi, että olimme elämäkäsitteessämme perin pohjin erehtyneet. Koko tuo mahtava tyrsky, joka oli takanamme, ei ollut meitä tuonut ollenkaan lähemmäksi onnea. Me olimme vain yhä enemmän kadottaneet toivon joskus päästä toteuttamaan kukin erikoistahtoamme. Olemme erottamattomassa yhteydessä ja kuljemme auttamattomasti määräsuntaan.

Vauhdin hiljetessä ja uomamme yhä levetessä tuopi tuuli viljavilta lakeuksilta vastakynnetyn mullan hajua, ja meidän sanomatta, meidän laulamatta lehahtelee huhu pitkin vettä:

»Ei ole sinulla omaa tarkoitusta, vesi rukka. Sateena tulit alas, kostutit maan, sitten läksit purona lirisemään, veit alas rapaa, hienoa kivensohjuja keräsit, jauhoit sen koskessa saveksi ja levität sitä täällä juoksusi varsille sahroin kynnettäväksi. Elämä on nyt kerran sellaista, ettei siinä auta omien tarkoitusten ajaminen. Ei pääse sinne, minne itse tahtoo. Ei ole olemassa mitään erikois-onnelaa. Nythän pääset savestasi. Sinä olet tehtäväsi tehnyt. Mene rauhaan!»

Ja vauhtimme hiljeni hiljenemistään.

Jätimme jo viimeisenkin savihitusen, kirkastuimme ja kaikki tyyntyi.

Olimme levinneet suunnattomasti.

Silminnähtävästi lähenee elämän loppu.

En voi enää pitää koossa sitä kokonaisuutta, jonka mukana vaellan. En jaksa enää katsoa missä ollaan, minne mennään. En jaksa vanhaa käsittää, en uutta ymmärtää. Taakse jäävät jotkin hajanaiset katiskat, ikävät lumpeenlehdet ja vesiruohot. Äyräät eroavat mataliksi viivoiksi taivaan rantaan. Etäiset ja läheiset maat pyörivät hitaasti toistensa taakse. Pohjaa ei tunnu allamme. Edessä on usvaa ja epämääräisyyttä.

Me emme enää muuta asentoa toistemme suhteen. Luultavasti emme enää liiku.

Välistä tuntuu kuin ei minua enää olisi, vaan olisivat ainoastaan muut, välistä taas tuntuu, että minä olen jäänyt yksin olemaan ja toiset menneet jonnekin muuante, jonne minä en ole jaksanut heitä seurata.

Ja nyt jo hiljenee peräti.

Nyt on kaikki lopussa. Ei ole mitään liikettä enää. Siinä, siinä se siis oli kaikki!

Ja minua jo huimaseekin niinkuin ikiuneen nukkuessa.

Tai mitä se oli?

Omituinen keinuttava liike tuntuu nostattavan ja taas laskevan: ylös, alas, ylös, alas—

En minä nuku. Minähän olen vain irti kaikesta. Keinumme—keinumme—

Silloin käy rinnassa vavahdus, riemun vavahdus lentää minun läpitseni.

Minä elän!

Minä olen sama minä, olen jälleen yksi. Voin taas silitä niinkuin peili ja kuvastella itseeni taivaan värejä. Voin myöskin ilta-auringon paisteessa juoksennella pitkin rantakiviä ja kiertää pienimpien hiekkajyvästen välillä.

Mutta nyt minä yletyn maapallon ympäri, voin huuhtoa yhtaikaa eri maanosien rantoja. Minun nimeni on valtameri. Suuri ja vapaa on minun läikkynäni. Ei ole vesi koskaan voinut mitään sen ihanampaa uneksia.

Ja parhain riemuni on ymmärrys, että kaikki, jotka veden nimeä kantavat, virtaavat minuun,—ettei yksikään pisara mene hukkaan. Jotka maan syvyysiin tunkeutuivat, ne lähde kuohutti kirkkaina jälleen ilmoille, puro saattoi jokeen ja joki minuun. Ja jotka kuohu viskasi rannan kiville, ja jotka aurinko kuivasi, ne nousivat pilviin ja taas tulivat alas ja vuotivat minuun.

Sillä minä itse olen heidät sumupilven mukana maan päälle lähettänyt, ja minun luokseni he palaavat

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, “Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation.”
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain “Defects,” such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus,

or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and

donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.